

РОЗДІЛ 2. МЕДІА У ЗМІЩЕННІ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА СУСПІЛЬНОЇ ЄДНОСТІ

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-573-0-3>

СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО МЕДІАПРОСТОРУ ДЛЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Бессараб А. О.

ВСТУП

У контексті економічного відновлення України після збройного конфлікту з Росією значну роль відіграє не лише відбудова інфраструктури чи стабілізація економіки, а й соціальне зцілення нації. Одним із критичних аспектів цього процесу є створення інклюзивного медіапростору, який враховує потреби осіб, постраждалих унаслідок війни, учасників бойових дій та інших вразливих груп. Адаптивний і чутливий медіапростір може сприяти відновленню соціального діалогу, підтримці психологічного благополуччя громадян та вихованню почуття солідарності й взаємопідтримки.

Створення такого медіапростору вимагає цілеспрямованої уваги до історій, які формують суспільні наративи. Важливо, аби медіа не просто розповідали про події, а й підтримували відкритий обмін думками, сприяли висвітленню реальних викликів та успіхів людей, які безпосередньо відчули на собі наслідки війни. Такий підхід допомагає не лише в підвищенні обізнаності суспільства, але й у визнанні та інтеграції цих осіб у мирне життя країни.

Актуальність створення інклюзивного медіапростору в Україні зумовлена необхідністю відновлення довіри в суспільстві та підтримки демократичних процесів за допомогою медіакомунікації. У контексті війни медіа відіграють ключову роль у формуванні суспільного сприйняття реалій, спонукаючи до активної участі громадян у житті країни та забезпечуючи платформу для висловлення їхніх думок і поглядів. Це сприяє не лише культурній інтеграції, але й економічному відновленню, оскільки інклюзивні медіа стимулюють ширше залучення громадян до ринку праці та соціальних ініціатив.

Питання створення інклюзивного медіапростору для різних груп населення є достатньо дослідженим у зарубіжній науковій літературі, хоча останнім часом спостерігається зростання інтересу до цієї теми й у вітчизняних наукових колах. Аналіз джерел свідчить про активну міжнародну дискусію щодо проблем інклюзивності в медіа, й академічна наука в Україні також долучається до формування відповідного наукового поля. Значний внесок у розвиток проблематики зробили такі автори, як А. Юдько, С. Білецька, А. Ковтун¹, які досліджують нові підходи до створення інклюзивного простору в медіаосвіті, зокрема в контексті інформаційної грамотності. Водночас Л. Гуляєва, Я. Головка, Г. Філь, Т. Семигіна² у своїй монографії звертаються до специфіки участі молоді з інвалідністю в соціальних медіа, аналізуючи державну політику та проєктну діяльність як інструменти інклюзії; С. Зубченко, Ю. Каплан, Ю. Тищенко³ розглядають світовий досвід створення безбар'єрного середовища, підкреслюючи його актуальність для українського контексту. У зарубіжній фаховій літературі питання інклюзивності медіа висвітлено досить широко. Так, А. Елбот⁴ акцентує увагу на інституційних змінах, необхідних для створення по-справжньому інклюзивних медіа. У статті «Розбудова інклюзивних ЗМІ»⁵ розкрито бар'єри, які заважають цьому процесу, та запропоновано шляхи їх подолання. Практичні рекомендації щодо реалізації інклюзивного підходу у виробництві медіаконтенту подано на платформах thinkwithgoogle.com⁶ та ijnet.org⁷. Варто відзначити також наукову публікацію S. Santilli та

¹ Юдько А. М., Білецька С. А., Ковтун А. В. Створення інклюзивного простору в медіаосвіті: нові підходи до інформаційної грамотності. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2024. № 1. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13965213>.

² Гуляєва Л., Головка Я., Філь Г., Семигіна Т. Молодь з інвалідністю і соціальні медіа: державна політика, проєктна діяльність, інклюзія : монографія. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 144 с. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina/publication/350838645_MOLOD_Z_INVALIDNISTU_I_SOCIALNI_MEDIA_derzavna_politika_proektna_dialnist_inkluzia/links/60758b1b299bf1f56d5223e0/MOLOD-Z-INVALIDNISTU-I-SOCIALNI-MEDIA-derzavna-politika-proektna-dialnist-inkluzia.pdf (дата звернення: 30.03.2025).

³ Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналітична доповідь / С. О. Зубченко, Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 24 с.

⁴ Alboth A. How can the media be truly inclusive? minorityrights.org. 2024. URL: <https://minorityrights.org/how-can-the-media-be-truly-inclusive/> (date of request: 30.03.2025).

⁵ Building an Inclusive Media: Overcoming Barriers and Fostering Change. theawjp.org. 2025. URL: <https://theawjp.org/building-an-inclusive-media-overcoming-barriers-and-fostering-change/> (date of request: 30.03.2025).

⁶ How to plan and deliver more inclusive media. thinkwithgoogle.com, 2020. URL: <https://www.thinkwithgoogle.com/future-of-marketing/management-and-culture/diversity-and-inclusion/culturally-relevant-inclusive-media> (date of request: 30.03.2025).

⁷ Tips for producing more accessible and inclusive media. ijnet.org. 2021. URL: <https://ijnnet.org/en/story/tips-producing-more-accessible-and-inclusive-media> (date of request: 30.03.2025).

співавторів⁸, де перевіряється ефективність тренінгової програми з інклюзивної журналістики, що свідчить про намагання поєднати академічну теорію з практикою медіа. Інклюзивні форми презентації інформації, осмислювані в межах цього дослідження, розкрито в публікаціях українських і зарубіжних учених, таких як: Н. Банк-Міккелсон⁹, Б. Нір'є¹⁰, Я. Каур і Б. Арора¹¹, С. Петерс¹², В. Мітуку, С. Менгсіту, Й. Алему¹³, Д. Конза¹⁴ та ін. В українському науковому дискурсі думки провідних теоретиків інклюзії в медіа набули розвитку завдяки Л. Хавкіній¹⁵, Т. Гиріній¹⁶, А. Колупасвій¹⁷, В. Засенко, Ж. Гріневич, Ю. Найді, В. Жук, Н. Софій¹⁸. Теорія включеної інклюзивної освіти доповнена міркуваннями про ексклюзивну соціальну ізоляцію людей з інвалідністю А. Ріммермана¹⁹. Роль засобів масової комунікації в соціалізації людей з інвалідністю в Україні та відповідні

⁸ Santilli S., Sbalchiero S., Ginevra M. C., Andolfatto M., Reale R., Giulietti G., Ferri E., Nota L. Promoting Inclusive Contexts and Journalism: Testing the Effectiveness of a Training Program. *Journalism and Media*. 2024. № 5(3). P. 1364–1377. URL: <https://doi.org/10.3390/journalmedia5030086> (date of request: 30.03.2025).

⁹ Bank-Mikkelsen N. E., Wolfensberger W. Changing Patterns in Residential Services for the Mentally Retarded. *A Metropolitan Area In Denmark*. Copenhagen. Washington : President's Committee on Mental Retardation, 1969. P. 227–254.

¹⁰ Nirje B. The Normalization Principle and its Human Management Implications. Classic Article from 1969, *The International Social Role Valorization Journal*. 1994. № 1 (2). C. 19–23. URL: https://www.canonsocialwerk.eu/2008_inclusie/The%20Normalization%20Principle%20and%20Its%20Human%20Management%20Implications.pdf (date of request: 30.03.2025).

¹¹ Kaur J., Arora B. Inclusive education – an integrated approach, *International Journal of Research in Humanities, Arts and Literature*. 2014. № 2 (1). P. 59–64.

¹² Peters S. Inclusive education: an efa strategy for all children. *World bank*. 2014. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.506.4948&rep=rep1&type=pdf> (date of request: 30.03.2025).

¹³ Mitiku W., Alemu Y., Mengistu S. Challenges and Opportunities to Implement Inclusive Education, *Asian Business Consortium. AJHAL*. 2014. № 1 (2). C. 118–136.

¹⁴ Konza D. Inclusion of students with disabilities in new times: responding to the challenge. *University of Wollongong Australia*. 2008. URL: <http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1036&context=edupapers> (date of request: 30.03.2025).

¹⁵ Хавкіна Л. Соціокомунікаційні можливості адаптації та інтеграції осіб із особливими потребами в умовах інформаційного суспільства, *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціальні комунікації*. 2014. № 1143. С. 5–10.

¹⁶ Гиріна Т. С. Рівні трансформації українськомовного радіомовлення: вимір медіапростору для слабозорих. *Образ*. 2017. № 4 (26). С. 85–90.

¹⁷ Основи інклюзивної освіти / за ред. А. А. Колупасвої. Київ : А.С.К., 2012. 308 с.

¹⁸ Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні : наук.-метод. зб. до Всеукр. наук.-практ. конф. в рамках реалізації проекту «Створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами» за підтримки програми IBPP – TACIS Європейської комісії / за ред. В. В. Засенка, Н. З. Софій. Київ : Придатченко П. М., 2007. 180 с.

¹⁹ Rimmerman A. Social Inclusion of People with Disabilities. National and International Perspectives. New York : Cambridge University Press, 2014.

проекти розкрито в публікаціях А. Бессараб, Т. Гиріної, І. Антоненко, Я. Зоськи^{20, 21}. Міжнародні підходи та сучасні національні практики забезпечення інклюзивності і роль медіаконтенту досить ґрунтовно аналізує О. Кочемировська.²² Авторка слушно наголошує: «Медіа, зокрема Інтернет і соціальні мережі, стали важливими компонентами процесів обміну інформацією та спілкування в сучасному світі. Тому підвищення рівня їхньої інклюзивності є критично важливим для формування культури належності. Інклюзивність визначає ту міру, якою певна частина змісту може бути доступна і зрозуміла максимально широкому колу людей, зокрема тих, що представляють різне культурне середовище. Отже, стратегічною необхідністю, коли йдеться про створення медіаконтенту, стає дотримання базових принципів інклюзивного вмісту: 1) люди – на першому місці; 2) інклюзія є обов’язком; 3) створення інклюзивного контенту має бути кодифіковано у відповідних документах, соціальних нормах тощо».²³

У ході цього дослідження використано також експертну літературу, зокрема публікації в сучасних інтернет-виданнях: ncdj.org²⁴, minorityrights.org²⁵, theawjp.org²⁶, dotgap.com²⁷, womeninnews.org²⁸, – які висвітлюють новітні підходи до інклюзивного медіаконтенту, враховуючи також вплив новітніх технологій, таких як штучний інтелект.

Попри достатню кількість літератури з окресленої теми, відчувається нестача систематизованого матеріалу з теми дослідження.

²⁰ Bessarab A., Hyrina T., Antonenko I., Zoska Ya. Social and Communication Project Initiatives for People with Disabilities in Ukraine. *Соціальні комунікації: теорія і практика* = *SOCIAL COMMUNICATIONS: THEORY AND PRACTICE*. 2020. Т. 10 (січень – червень). Р. 79–92.

²¹ Бессараб А. О., Гиріна Т. С., Антоненко І. Ю., Зоська Я. В. Роль засобів масової комунікації в соціалізації людей з інвалідністю в Україні. *Соціальні комунікації: теорія і практика* = *SOCIAL COMMUNICATIONS: THEORY AND PRACTICE*. 2020. Т. 11 (липень – грудень). С. 158–169. DOI: 10.51432/SCTP.2020.10.2.158–169.

²² Кочемировська О. Міжнародні підходи та сучасні національні практики забезпечення інклюзивності і роль медіаконтенту. *Проблеми політичної психології*: зб. наук. праць. 2024. Вип. 16(30). С. 372–385. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol16-Year2024-181>.

²³ Кочемировська О. Міжнародні підходи та сучасні національні практики забезпечення інклюзивності і роль медіаконтенту. *Проблеми політичної психології*: зб. наук. праць. 2024. Вип. 16(30). С. 374. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol16-Year2024-181>.

²⁴ National Center on Disability and Journalism. URL: <https://ncdj.org/about/> (date of request: 30.03.2025).

²⁵ Minority Rights Grop. URL: minorityrights.org (date of request: 30.03.2025).

²⁶ Africa Women Journalism Projec. URL: theawjp.org (date of request: 30.03.2025).

²⁷ Dotgap. URL: dotgap.com (date of request: 30.03.2025).

²⁸ Women in News. URL: womeninnews.org (date of request: 30.03.2025).

Мета дослідження – виявити особливості стратегій створення інклюзивного медіапростору для різних груп населення України. Для досягнення цієї мети в ході дослідження передбачено такі завдання: аналіз ознак інклюзії в медіапросторі, огляд європейського досвіду регулювання інклюзивних медіаресурсів, аналіз заходів зі створення інклюзивного медіапростору в Україні.

У ході дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: аналітичний – для опрацювання наукових джерел і статистичних даних, порівняльний – для оцінювання міжнародного досвіду та визначення його придатності для України, синтетичний – для інтеграції отриманих даних у цілісну картину щодо інклюзивного медіапростору. Ці методи допомагають забезпечити наукову об'єктивність і глибину аналізу, необхідні для досягнення поставленої мети.

1. Ознаки інклюзії в медіа

Питання розвитку інклюзивного медіапростору має ключове значення в сучасному світі, оскільки медіа виконують не лише інформаційну, а й соціокультурну функцію, формуючи суспільні уявлення, норми та цінності. Вони є потужним інструментом впливу на колективну свідомість, зокрема в тому, як суспільство сприймає різні соціальні групи, ідентичності, культури та досвід²⁹.

Інклюзивний медіапростір є ключовим чинником демократичного розвитку суспільства, оскільки створює умови для рівної участі всіх громадян у комунікації, прийнятті рішень, соціальній взаємодії та культурному самовираженні. Завдяки доступності, технологічній гнучкості й підтримці різноманітності такий простір сприяє зменшенню соціальної нерівності й утвердженню принципів відкритого суспільства³⁰.

Відтак формування інклюзивного медіапростору є передумовою для соціальної рівності, культурного діалогу та демократичного розвитку^{31, 32}. Це виражено в чотирьох ознаках інклюзії.

По-перше, інклюзивність у медіа забезпечує репрезентацію. Те, що різні соціальні групи бачать себе в медіа (у новинах, фільмах, рекламах

²⁹ Diversity and Inclusion in Media: Why It Matters and How to Achieve It. dotgap.com. 2025. URL: <https://www.dotgap.com/blog/diversity-and-inclusion-in-media-why-it-matters-and-how-to-achieve-it> (date of request: 30.03.2025).

³⁰ Building an Inclusive Media: Overcoming Barriers and Fostering Change. theawjp.org. 2025. URL: <https://theawjp.org/building-an-inclusive-media-overcoming-barriers-and-fostering-change/> (date of request: 30.03.2025).

³¹ Alboth A. How can the media be truly inclusive? minorityrights.org. 2024. URL: <https://minorityrights.org/how-can-the-media-be-truly-inclusive/> (date of request: 30.03.2025).

³² Diversity and Inclusion in Media: Why It Matters and How to Achieve It. dotgap.com. 2025. URL: <https://www.dotgap.com/blog/diversity-and-inclusion-in-media-why-it-matters-and-how-to-achieve-it> (date of request: 30.03.2025).

чи освітніх платформах), сприяє формуванню почуття визнання, цінності та приналежності. Особливо це стосується маргіналізованих спільнот, які часто зазнають або виключення, або спрощеного, стереотипного зображення.

По-друге, інклюзивні медіа є інструментом освітнього впливу. Через доступ до історій, досвідів і перспектив, відмінних від власних, аудиторія здобуває нові знання та розширює свій кругозір. Це сприяє розвитку критичного мислення, міжкультурної компетентності та толерантності. У цьому сенсі інклюзивні медіа – це не лише джерело інформації, а й потужний засіб неформальної освіти.

По-третє, інклюзивний медіапростір сприяє розвитку емпатії. Можливість «побачити світ очима іншого» формує глибше розуміння й солідарність. Коли медіа відкривають доступ до досвіду людей з інвалідністю, біженців, етнічних меншин, вони не лише інформують, а й гуманізують ці групи, зменшуючи упередження та соціальну дистанцію.

По-четверте, інклюзія в медіа – це питання достовірності та відповідальності. Світ є багатограним і різноманітним, і завдання медіа – адекватно його відображати. Відсутність різноманіття в медіапросторі призводить до викривлення реальності, поширення стереотипів, дезінформації або мовчання щодо важливих тем. Інклюзивність, натомість, сприяє підвищенню якості медіаконтенту, наближаючи його до об'єктивності^{33, 34]}.

У сучасних концептуальних моделях інклюзії основним завданням створення інклюзивного медіапростору є не просто задоволення потреб уразливих груп, а *трансформація* самого соціального контексту, в якому ці потреби виникають. Такий підхід долає патерналістське мислення, акцентуючи на необхідності створення середовища, яке забезпечує всім членам суспільства умови для залучення, належності, самореалізації та гідного рівня життя³⁵. Інклюзивне медіасередовище повинно бути простором, що не просто інформує, а й трансформує: воно має підтримувати зміни в управлінських і організаційних практиках, сприяти підсиленню голосів різних соціальних груп і створювати умови для колективної відповідальності за соціальну

³³ Alboth A. How can the media be truly inclusive? minorityrights.org. 2024. URL: <https://minorityrights.org/how-can-the-media-be-truly-inclusive/> (date of request: 30.03.2025).

³⁴ Diversity and Inclusion in Media: Why It Matters and How to Achieve It. dotgap.com. 2025. URL: <https://www.dotgap.com/blog/diversity-and-inclusion-in-media-why-it-matters-and-how-to-achieve-it> (date of request: 30.03.2025).

³⁵ Santilli S., Sbalchiero S., Ginevra M. C., Andolfatto M., Reale R., Giulietti G., Ferri E., Nota L. Promoting Inclusive Contexts and Journalism: Testing the Effectiveness of a Training Program. *Journalism and Media*. 2024. № 5(3). P. 1364–1377. URL: <https://doi.org/10.3390/journalmedia5030086> (date of request: 30.03.2025).

справедливість. Це не «допомога менш привілейованим», а спільне зобов'язання перед унікальністю кожного члена суспільства.

Репрезентація в медіа має базуватися на паритетному принципі – представлення голосів меншин, людей з інвалідністю, мігрантів, жінок та інших недостатньо репрезентованих спільнот має бути не винятком, а правилом. Така репрезентація є важливим інструментом у боротьбі з виключенням і водночас засобом залучення цих спільнот до процесів соціальних змін. Важливо також використовувати інклюзивну мову, уникати ярликів і слів, які підсилюють стигматизацію, а також підкреслювати, що вразливість часто має не індивідуальний, а контекстуальний характер – вона спричинена середовищем і соціальними бар'єрами³⁶.

Окрім трансформації медіа, інклюзія в медіа передбачає розвиток активізму, тобто практик, спрямованих на трансформацію системи, подолання ієрархій та створення умов рівної участі. Активізм не обмежується протестом, він охоплює адвокаційні практики, роботу в межах правових і політичних систем, зокрема журналістику як інструмент впливу. Інклюзивна журналістика стає механізмом соціального впливу, засобом зміни публічної оптики, способом формування нових норм щодо рівності, гідності та спільного блага³⁷.

Моральний імператив інклюзії водночас має економічну доцільність: вона створює додану вартість для медіаорганізацій, відкриваючи доступ до нових аудиторій. Так, за даними провідного дослідника Р. Едді, ліквідація розриву в споживанні новин між чоловіками та жінками на рівні 11–12% шляхом цільових редакторських і стратегічних рішень може збільшити сукупний дохід світової газетної індустрії на \$11 млрд до 2027 р. і на \$38 млрд до 2032 р.³⁸

2. Зарубіжний досвід створення інклюзивного медіапростору

У контексті актуальності створення інклюзивного медіапростору, здатного задовольнити потреби різних груп населення, особливої ваги набуває аналіз зарубіжного досвіду, що надає змогу виявити оптимальні підходи та методики в реалізації таких ініціатив.

³⁶ Юдько А. М., Білецька С. А., Ковтун А. В. Створення інклюзивного простору в медіаосвіті: нові підходи до інформаційної грамотності. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2024. № 1. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13965213/>

³⁷ Santilli S., Sbalchiero S., Ginevra M. C., Andolfatto M., Reale R., Giulietti G., Ferri E., Nota L. Promoting Inclusive Contexts and Journalism: Testing the Effectiveness of a Training Program. *Journalism and Media*. 2024. № 5(3). P. 1364–1377. URL: <https://doi.org/10.3390/journalmedia5030086> (date of request: 30.03.2025).

³⁸ Building an Inclusive Media: Overcoming Barriers and Fostering Change. theawjp.org. 2025. URL: <https://theawjp.org/building-an-inclusive-media-overcoming-barriers-and-fostering-change/> (date of request: 30.03.2025).

Українська дослідниця О. Кочемировська обґрунтовує: «Комплексні підходи, інтегровані програми організації життєвого простору в зарубіжних країнах, упровадження ними системних рішень для поступового зняття проблем доступу, більш ефективної інтеграції в суспільно-економічне життя представників різних груп громадян відкривають для України можливості для наслідування й адаптації найкращого зарубіжного досвіду в українських реаліях»³⁹. Водночас авторка наводить стратегічні напрями, виділені У. Токаревою: напрацювання формули збереження/розвитку людського капіталу, зокрема для тих людей, які поїхали зі своїх громад; турбота держави про громадян на всіх етапах їхнього повернення до звичного життя, у всіх публічних сервісах; збереження/відновлення зв'язку з державою; сприяння працевлаштуванню або самозайнятості; підтримання психологічного комфорту, допомога в збереженні соціальних зв'язків зі «своїми» – сімейними лікарями, майстрами/майстринями побутової сфери, доступу до продуктових ярмарків/ринків, кафе, спортивних клубів, місць дозвілля і т. ін.⁴⁰

Зарубіжний досвід створення інклюзивного медіапростору демонструє стратегічне спрямування багатьох держав на забезпечення рівного доступу до інформації, освіти та праці для всіх громадян, включаючи людей з інвалідністю⁴¹. У Європейському Союзі, зокрема, інструменти соціальної безбар'єрності зосереджені навколо концепції навчання впродовж життя, що визнано основоположним принципом соціальної згуртованості. Такі ініціативи, як Європейська електронна платформа освіти дорослих (EPALE), забезпечують кращий доступ до освітніх можливостей, включаючи осіб з обмеженими можливостями. У багатьох країнах ЄС акцент робиться на розвитку ключових компетентностей, включаючи цифрову грамотність та міжособистісну комунікацію, що є основою для включення в сучасне медіасередовище.

Канада є прикладом країни з розвиненими програмами медіа-інклюзії. Тут діє Служба різноманіття та інклюзії в публічній службі, яка формує інклюзивний медіапростір шляхом поширення знань, тренінгів та інформаційних кампаній. Водночас ухвалення Закону про рівність

³⁹ Кочемировська О. Міжнародні підходи та сучасні національні практики забезпечення інклюзивності і роль медіаконтенту. *Проблеми політичної психології* : зб. наук. праць. 2024. Вип. 16(30). С. 381. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol16-Year2024-181>.

⁴⁰ Токарева У. Стратегія інтеграції ВПО у приймаючі громади: базові підходи – погляд Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.facebook.com/tokarieva/posts/pfbid02Xm3T7SD41DDGNc24fDnad5pRhQJfEey1MmepFnbdfTeRjzeEUHe n95X9KZMha1M> (дата звернення: 30.03.2025).

⁴¹ Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналітична доповідь / С. О. Зубченко, Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 24 с.

у працевлаштуванні зобов'язує роботодавців створювати умови для рівного доступу до комунікаційних і професійних можливостей. Усі ці заходи супроводжуються медійним висвітленням і просуванням інклюзивних підходів у суспільстві⁴².

Швеція акцентує на практичній допомозі людям з інвалідністю через Службу громадської зайнятості, яка забезпечує адаптацію інформаційного середовища до індивідуальних потреб, у тому числі надаючи доступ до перекладених матеріалів та спеціалізованих цифрових ресурсів. У Польщі діє Фонд підтримки осіб з інвалідністю, що фінансує підготовку фахівців і розвиток цифрової інфраструктури для розширення можливостей інформування⁴³.

В Естонії діє окрема стратегія щодо навчання впродовж життя, яка враховує потреби різних груп населення та орієнтована на інклюзію через освіту і професійний розвиток. У Німеччині важливою є державна підтримка через Закон про кваліфікаційні можливості, що стимулює адаптацію людей до потреб ринку праці. Водночас здійснюється інформування громадян щодо доступних ресурсів через цифрові платформи та ЗМІ⁴⁴.

Тож міжнародний досвід засвідчує, що створення інклюзивного медіапростору потребує міжвідомчої координації, розвитку цифрових навичок, упровадження правових норм і фінансових стимулів. Ці елементи забезпечують не лише інформування, а й реальну участь людей з інвалідністю у всіх сферах суспільного життя через сучасні медіа⁴⁵.

3. Особливості інклюзивного медіапростору в Україні

У контексті створення інклюзивного медіапростору в Україні особливо важливим є врахування потреб людей, постраждалих унаслідок війни з Росією. Інклюзія в медійному секторі вимагає більшого, ніж лише декларативна толерантність до різноманіття чи поверхневі жести підтримки рівності. Вона повинна ґрунтуватися на чітко визначеній та стратегічно організованій політиці, що сприяє диверсифікації підходів у наймі персоналу, розвитку талантів, а також відображенні принципів різноманіття й інклюзії в медіанаративах. Це означає надання жінкам та іншим маргіналізованим групам можливостей для професійного розвитку й кар'єрного зростання, трансформацію організаційної культури, створення середовища, в якому

⁴² Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналітична доповідь / С. О. Зубченко, Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 24 с.

⁴³ Там само.. 24 с.

⁴⁴ Там само. 24 с.

⁴⁵ Там само. 24 с.

життєвий досвід жінок і представників недостатньо представлених спільнот визнається та цінується⁴⁶.

Інклюзивний підхід також має охоплювати залучення до прийняття редакторських та управлінських рішень, особливо в питаннях призначення на керівні посади середньої й вищої ланки. Важливим є створення контенту, що репрезентує досвіди маргіналізованих груп без посилення стереотипних уявлень та стигматизації⁴⁷.

Політика інклюзивності та безбар'єрності в різних сферах життя в Україні реалізується відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.» від 30.09.2019 № 722/2019 (2019)⁴⁸, Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 р.⁴⁹ Так, «Стратегія складається з двох основних рівнів – рамкових умов безбар'єрності та стандартів безбар'єрності. Перший рівень визначає доступність для людини фізичної, інформаційної та цифрової інфраструктури, участь у суспільно-політичних процесах та можливості самореалізації. Другий рівень фокусується на створенні умов для безбар'єрності в сферах освіти та економічної діяльності (зайнятості та підприємництва)»⁵⁰.

У ході дослідження А. Бессараб, Т. Гиріної, І. Антоненко, Я. Зоськи систематизовано соціальнокомунікаційні проєктні ініціативи, орієнтовані на соціалізацію людей з інвалідністю, за вісьмома продуктивними напрямками: «аудіовізуальний контент, пропонований телебаченням та кіномистецтвом; текстова інформація в цифровому форматі та в офлайн; зображення, зокрема фото; радіомовлення та широка лінійка аудіального матеріалу; театральні вистави; музейні екскурсії; спеціалізовані послуги, пропоновані бібліотеками; події атракції»⁵¹.

⁴⁶ Building an Inclusive Media: Overcoming Barriers and Fostering Change. theawjp.org. 2025. URL: <https://theawjp.org/building-an-inclusive-media-overcoming-barriers-and-fostering-change/> (date of request: 30.03.2025).

⁴⁷ Там само.

⁴⁸ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р. : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019/print> (дата звернення 30.03.2025).

⁴⁹ Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80/conv#Text> (дата звернення: 30.03.2025).

⁵⁰ Там само.

⁵¹ Bessarab A., Hyryna T., Antonenko I., Zoska Ya. Social and Communication Project Initiatives for People with Disabilities in Ukraine. *Соціальні комунікації: теорія і практика = SOCIAL COMMUNICATIONS: THEORY AND PRACTICE*. 2020. Т. 10 (січень – червень). Р. 79–92.

До практичних кроків, які можуть здійснити журналісти та медіаорганізації в Україні для підтримки інклюзії, належить усвідомлення власних упереджень (як свідомих, так і несвідомих), створення баз даних експертів з-поміж представників маргіналізованих груп для оперативного залучення їх до коментарів, систематичний моніторинг того, чий голос присутній у матеріалах і в якому контексті його представлено. Медіаорганізації повинні розробляти та оприлюднювати політики інклюзії, визначати конкретні цілі й терміни щодо зменшення дискримінації – у наймі, просуванні та представленості в керівних структурах⁵².

Таблиця 1

Особливості інклюзивного медіапростору

Особливість	Опис
Доступність	Інклюзивний медіапростір забезпечує легкий доступ до інформаційних ресурсів для всіх користувачів, включаючи людей з інвалідністю. Передбачається адаптація контенту (субтитри, озвучення, спрощена мова, контрастність зображень тощо), що уможливило повноцінну участь у медіакомунікаціях
Адаптація інформаційних продуктів	Контент розробляється з урахуванням різних потреб і досвідів користувачів. Увага приділяється альтернативним форматам подачі інформації, забезпеченню багатомовності, інклюзивного дизайну інтерфейсів і навігації
Використання цифрових технологій	Новітні технології (AI, інтерактивні платформи, мультимедійні засоби) застосовуються для створення динамічного, адаптивного та доступного медіапростору. Це забезпечує гнучкість споживання інформації та підвищення рівня цифрової інклюзії
Підтримка різноманітності	У контенті відображаються культурні, етнічні, гендерні, соціальні та інші форми різноманітності. Такий підхід сприяє розширенню репрезентації, зменшенню стигматизації й утвердженню плюралізму думок у суспільному дискурсі
Співпраця і комунікація	Інклюзивний медіапростір підтримує міжгрупову комунікацію, залучення маргіналізованих груп до створення та поширення контенту, а також сприяє громадянському діалогу через участь у публічних дебатах та інформаційних кампаніях
Критичне мислення і рефлексія	Сприяння формуванню критичного ставлення до інформації, медіаграмотності та здатності до аналітичного мислення. Це важливий чинник для захисту від дезінформації, а також для усвідомленого медіаспоживання

⁵² Building an Inclusive Media: Overcoming Barriers and Fostering Change. theawjp.org. 2025. URL: <https://theawjp.org/building-an-inclusive-media-overcoming-barriers-and-fostering-change/> (date of request: 30.03.2025).

Продовження таблиці 1

Залучення громадськості	Включення громадських організацій, активістів, представників різних спільнот до процесів медіавиробництва та регулювання змісту сприяє легітимності і довірі до медіапростору, формуванню відкритої медіаполітики
Практична підтримка	Юридична, цифрова, психосоціальна допомога для уразливих журналістів
Етичне висвітлення	Антиекстрактивний підхід, менш стереотипні заголовки, контекстуалізація
Інституційна відповідальність	Відповідальність не однієї особи, а всієї редакції за політику різноманіття
Фінансова справедливність	Перерозподіл ресурсів на підтримку місцевих ініціатив та незалежних медіа

Примітка: систематизовано автором на основі⁵³.

Успішне впровадження інклюзивного медіапростору в Україні, особливо з огляду на значну кількість осіб з інвалідністю, набутою внаслідок війни з Росією, вимагає цілісного підходу, який охоплює зміни в контенті, його створенні, розповсюдженні та взаємодії з аудиторією. З урахуванням викликів, з якими стикаються люди з інвалідністю, заходи для реалізації інклюзивної медіаполітики повинні бути системними, багаторівневими та орієнтованими на співпрацю із цільовими групами. Ось основні напрями таких заходів:

1. Забезпечення репрезентації без стереотипів. Інклюзивні медіа повинні уникати стереотипних образів, типу «героя, який подолав інвалідність» чи «жертви, що заслуговує на співчуття», замість цього показуючи багатогранність досвідів людей з інвалідністю в різних сферах життя.

2. Прямий діалог з представниками спільнот. Важливо активно залучати людей з інвалідністю до створення медіа як джерел інформації, експертів, героїв сюжетів, а також як учасників редакційних команд.

3. Освітня та редакційна саморефлексія. Редакції мають регулярно переглядати свої підходи до висвітлення тем, пов'язаних з інвалідністю, упроваджувати тренінги з медіаграмотності та інклюзивної етики.

4. Інституційна підтримка та політика. Необхідно розробити інституційні стратегії інклюзії, що включають чіткі цілі, критерії оцінювання й часові рамки, відкриті для моніторингу громадськістю.

⁵³ Юдько А. М., Білецька С. А., Ковтун А. В. Створення інклюзивного простору в медіаосвіті: нові підходи до інформаційної грамотності. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2024. № 1. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13965213>.

5. Акцент на міжсекторальну взаємодію. Співпраця з громадськими організаціями та дослідницькими центрами допомагає підсилити ефективність інклюзивних заходів і підвищити довіру аудиторії.

6. Сприяння культурі емпатії та залученості. Інклюзивне медіа виконує роль соціального посередника, що висвітлює багатоманітність людських досвідів, сприяючи формуванню толерантного суспільства.

Окрема увага має приділятися забезпеченню доступності та мультимедійності: подоланню фізичних, економічних та технологічних бар'єрів для людей з інвалідністю або представників соціально вразливих груп. Це включає субтитрування відео, створення аудіоописів, транскрипцій, адаптивного дизайну вебсайтів (з використанням альтернативного тексту, навігації з клавіатури тощо). Журналісти також можуть посилювати інклюзивність, створюючи матеріали, що допомагають аудиторії розпізнавати й протидіяти дезінформації, сприяючи таким чином безпечному й свідомому користуванню цифровим простором⁵⁴.

Ці заходи допоможуть не лише розширити аудиторію та підвищити якість журналістики, але й сприяти соціальній трансформації, забезпечуючи рівне представництво всіх груп населення у медійному просторі^{55,56}.

Штучний інтелект (ШІ) відіграє дедалі важливішу роль у трансформації сучасного медіапростору, зокрема в процесах його інклюзивізації. Його потенціал полягає не лише в прискоренні обробки інформації та автоматизації рутинних завдань, а й у створенні контенту, що враховує гендерну рівність, різноманіття та соціальну інклюзію. Проте ефективність ШІ безпосередньо залежить від якості та збалансованості даних, якими його «підживлюють». Оскільки більшість наявного контенту містить закладені людські упередження, зокрема гендерні, расові чи культурні, існує реальна небезпека відтворення цих викривлень у продуктах, створених ШІ⁵⁷.

Використання ШІ в медіа має супроводжуватися чіткими етичними стандартами та редакційними політиками, спрямованими на запобігання дискримінації й зміцнення різноманіття. Ініціатива Gender Tracker чи

⁵⁴ Building an Inclusive Media: Overcoming Barriers and Fostering Change. theawjp.org. 2025. URL: <https://theawjp.org/building-an-inclusive-media-overcoming-barriers-and-fostering-change/> (date of request: 30.03.2025).

⁵⁵ How to plan and deliver more inclusive media. thinkwithgoogle.com, 2020. URL: <https://www.thinkwithgoogle.com/future-of-marketing/management-and-culture/diversity-and-inclusion/culturally-relevant-inclusive-media> (date of request: 30.03.2025).

⁵⁶ Tips for producing more accessible and inclusive media. ijnet.org. 2021. URL: <https://ijnnet.org/en/story/tips-producing-more-accessible-and-inclusive-media> (date of request: 30.03.2025).

⁵⁷ Will AI help create more inclusive media content? womeninnews.org, 2024. URL: <https://womeninnews.org/2024/12/will-ai-help-create-more-inclusive-media-content/> (date of request: 30.03.2025).

освітні модулі на тему етичного використання ШІ в журналістиці демонструє важливість інституційної підтримки в упровадженні технологій, здатних формувати збалансовані наративи. Інклюзивний медіапростір потребує не лише технологічної модернізації, але й активного залучення журналістів до аналізу, перегляду та формування нового інформаційного порядку, де ШІ виступає не як заміна, а як інструмент підтримки людського мислення, етики й відповідальності⁵⁸.

Також варто зазначити, що створення інклюзивного медіапростору не обов’язково передбачає розробку окремих спеціалізованих проєктів; такий простір може бути ефективно реалізований на базі наявних соціальних мереж, які демонструють значну адаптивність до потреб користувачів з різноманітними інклюзивними вимогами. У табл. 2 подано систематизований огляд ключових можливостей соціальних медіа, що сприяють розвитку інклюзії⁵⁹.

Таблиця 2

Можливості соціальних медіа як інструменту інклюзії молоді з інвалідністю

Сфера інклюзії	Можливості соціальних медіа	Інклюзивний ефект
Соціалізація	Доступ до спілкування із широким колом осіб, подолання ізоляції, формування моделей соціальної поведінки	Розвиток соціальних зв’язків, зменшення самотності, формування соціального досвіду
Комунікація	Спілкування в зручному форматі (текст, аудіо, відео), зниження бар’єрів, пов’язаних із фізичними обмеженнями	Підвищення комунікативної впевненості, розвиток навичок міжособистісної взаємодії
Освіта	Доступ до онлайн-курсів, навчальних груп, освітніх ресурсів, використання соціальних медіа як середовища для навчання	Забезпечення рівного доступу до знань, розвиток когнітивних і професійних навичок

⁵⁸ Will AI help create more inclusive media content? womeninnews.org, 2024. URL: <https://womeninnews.org/2024/12/will-ai-help-create-more-inclusive-media-content/> (date of request: 30.03.2025).

⁵⁹ Гуляєва Л., Головка Я., Філь Г., Семігіна Т. Молодь з інвалідністю і соціальні медіа: державна політика, проєктна діяльність, інклюзія : монографія. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 144 с. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina/publication/350838645_MOLOD_Z_INVALIDNISTU_I_SOCIALNI_MEDIA_derzavna_politika_proektna_dialnist_inkluzia/links/60758b1b299bf1f56d5223e0/MOLOD-Z-INVALIDNISTU-I-SOCIALNI-MEDIA-derzavna-politika-proektna-dialnist-inkluzia.pdf (дата звернення: 30.03.2025).

Продовження таблиці 2

Професійна самореалізація	Можливість започаткування бізнесу, участі в соціальному підприємництві, використання інструментів SMM	Економічна інклюзія, самозайнятість, розвиток підприємницьких компетентностей
Формування особистого бренду	Створення онлайн-профілю, блогерська діяльність, флюенс-маркетинг	Визнання у спільноті, самовираження, можливість впливати на аудиторію
Доступ до інформації та послуг	Отримання новин, контактів громадських організацій, соціальної та правової підтримки через соцмережі	Зменшення інформаційної ізоляції, підвищення правової обізнаності, підтримка у вирішенні життєвих проблем
Культурна інклюзія та дозволя	Участь у культурному житті онлайн, доступ до розваг, знайомств, віртуальних подій	Розвиток емоційної сфери, збагачення культурного досвіду, відчуття приналежності
Формування толерантності	Взаємодія в мультикультурному середовищі, інтернаціональні контакти	Сприяння міжкультурному порозумінню, подолання упереджень
Самовираження	Публікація власного контенту, демонстрація творчих досягнень, участь в обговореннях	Підвищення самооцінки, творча реалізація, конструювання індивідуального образу

Примітка: систематизовано автором на основі⁶⁰.

Соціальні медіа відіграють важливу роль у процесі інклюзії молоді з інвалідністю, створюючи доступне, гнучке та багатофункціональне середовище, що надає змогу долати як фізичні, так і соціальні бар'єри. Вони сприяють участі молоді з інвалідністю в різних сферах суспільного життя – від особистої самореалізації до економічної активності.

ВИСНОВКИ

Інклюзивний медіапростір характеризується чотирма ключовими ознаками: репрезентація без стереотипів, освітній вплив, розвиток емпатії та підвищення достовірності контенту. Важливо, щоб різні соціальні групи мали можливість бачити себе представленими в медіа різноманітним і достовірним чином, що сприяє формуванню визнання, цінності та приналежності. Ці ознаки втілюють культурний діалог і демократичний розвиток, формуючи основу для соціальної рівності.

⁶⁰ Гуляєва Л., Головки Я., Філь Г., Семігіна Т. Молодь з інвалідністю і соціальні медіа: державна політика, проектна діяльність, інклюзія: монографія. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 144 с. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina/publication/350838645_MOLOD_Z_INVALIDNISTU_I_SOCIALNI_MEDIA_derzavna_politika_proektna_dialnist_inkluzia/links/60758b1b299bf1f56d5223e0/MOLOD-Z-INVALIDNISTU-I-SOCIALNI-MEDIA-derzavna-politika-proektna-dialnist-inkluzia.pdf (дата звернення: 30.03.2025).

Європейський Союз активно розвиває стратегії, що забезпечують інклюзивний доступ до інформації та освіти. Програми, такі як EPALE, сприяють навчанню протягом життя і залучають осіб з обмеженими можливостями. Конкретні кейси, такі як законодавство про рівність у працевлаштуванні в Канаді, не лише сприяють соціальній інтеграції, але й відкривають нові економічні перспективи для медіа, розширюючи аудиторію та збільшуючи доходи.

В Україні ключові напрями для розвитку інклюзивного медіа-простору включають забезпечення репрезентації без стереотипів, прямий діалог з представниками спільнот, освітню й редакційну саморефлексію, інституційну підтримку, міжсекторальну взаємодію та сприяння культурі емпатії. Залучення різних груп до процесів медіавиробництва й регулювання змісту важливе для формування відкритої медіаполітики. Створення інклюзивного медіапростору в Україні не обов'язково вимагає значних фінансових витрат; використання наявних соціальних мереж може бути ефективним і економічним способом досягнення цих цілей, забезпечуючи адаптацію до потреб різноманітних груп користувачів.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена аналізу процесів створення інклюзивного медіа-простору, орієнтованого на потреби різних соціальних груп. Розкрито особливості стратегій створення інклюзивного медіапростору для різних груп населення України. Результати дослідження показують, що інклюзивний медіапростір формується на основі чотирьох ключових ознак: репрезентація без стереотипів, освітній вплив, розвиток емпатії та підвищення достовірності контенту. Доведено, що представлення різних соціальних груп у медіа має відбуватись різноманітно та автентично, з урахуванням культурного контексту, що сприяє посиленню відчуття визнання, належності та соціальної вартості. Це, своєю чергою, сприяє не лише зниженню соціальної напруги, але й формуванню сталого демократичного діалогу в суспільстві. Показано, що країни Європейського Союзу активно впроваджують інклюзивні інформаційні стратегії через освітні програми, зокрема EPALE, які орієнтовані на навчання дорослих та інтеграцію осіб з інвалідністю. Досліджено приклади успішних практик, як-от канадське законодавство щодо рівного працевлаштування, що доводить ефективність поєднання інклюзії та економічного зростання. У контексті України визначено пріоритетні напрями розвитку інклюзивного медіапростору, а саме: репрезентація без стереотипів, налагодження безпосереднього діалогу з представниками різних спільнот, розвиток культури емпатії, а також посилення інституційної підтримки та міжсекторальної

співпраці. Доведено, що навіть без значних фінансових інвестицій можливо ефективно використовувати соціальні медіа для досягнення цілей інклюзивності шляхом адаптації контенту до потреб різноманітних груп користувачів та залучення їх до створення й регулювання медіапродукту.

Література

1. Бессараб А. О., Гиріна Т. С., Антоненко І. Ю., Зоська Я. В. Роль засобів масової комунікації в соціалізації людей з інвалідністю в Україні. *Соціальні комунікації: теорія і практика = SOCIAL COMMUNICATIONS: THEORY AND PRACTICE*. 2020. Т. 11 (липень – грудень). С. 158–169. DOI: 10.51432/SCTP.2020.10.2.158–169.

2. Гиріна Т. С. Рівні трансформації українськомовного радіомовлення: вимір медіапростору для слабозорих. *Образ*. 2017. № 4 (26). С. 85–90.

3. Гуляєва Л., Головка Я., Філь Г., Семигіна Т. Молодь з інвалідністю і соціальні медіа: державна політика, проєктна діяльність, інклюзія : монографія. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 144 с. URL: https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina/publication/350838645_MOLOD_Z_INVALIDNISTU_I_SOCIALNI_MEDIA_derzavna_politika_proektna_dialnist_inkluzia/links/60758b1b299bf1f56d5223e0/MOLOD-Z-INVALIDNISTU-I-SOCIALNI-MEDIA-derzavna-politika-proektna-dialnist-inkluzia.pdf (дата звернення: 30.03.2025).

4. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні : наук.-метод. зб. до Всеукр. наук.-практ. конф. в рамках реалізації проєкту «Створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами» за підтримки програми IBPP – TACIS Європейської комісії / за ред. В. В. Засенка, Н. З. Софій. Київ : Придатченко П. М., 2007. 180 с.

5. Кочемировська О. Міжнародні підходи та сучасні національні практики забезпечення інклюзивності і роль медіаконтенту. *Проблеми політичної психології* : зб. наук. праць. 2024. Вип. 16(30). С. 372–385. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol16-Year2024-181>.

6. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80/conv#Text> (дата звернення: 30.03.2025).

7. Основи інклюзивної освіти / за ред. А. А. Колупаєвої. Київ : А.С.К., 2012. 308 с.

8. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р. : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 (2019).

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019/> print (дата звернення 30.03.2025).

9. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналітична доповідь / С. О. Зубченко, Ю. Б. Каплан, Ю. А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 24 с.

10. Токарева У. Стратегія інтеграції ВПО у приймаючі громади: базові підходи – погляд Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.facebook.com/tokarieva/posts/pfbid02Xm3T7SD41DDGNc24fDnad5pRhQFjfEey1MmepFnbdFTeRjzeEUHen95X9KZMha1M> (дата звернення: 30.03.2025).

11. Хавкіна Л. Соціокомунікаційні можливості адаптації та інтеграції осіб із особливими потребами в умовах інформаційного суспільства, *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціальні комунікації*. 2014. № 1143. С. 5–10.

12. Юдько А. М., Білецька С. А., Ковтун А. В. Створення інклюзивного простору в медіаосвіті: нові підходи до інформаційної грамотності. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2024. № 1. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13965213>.

13. Africa Women Journalism Projec. URL: theawjp.org (date of request: 30.03.2025).

14. Alboth A. How can the media be truly inclusive? minorityrights.org. 2024. URL: <https://minorityrights.org/how-can-the-media-be-truly-inclusive/> (date of request: 30.03.2025).

15. Bank-Mikkelsen N. E., Wolfensberger W. Changing Patterns in Residential Services for the Mentally Retarded. *A Metropolitan Area In Denmark*. Copenhagen. Washington : President's Committee on Mental Retardation, 1969. P. 227–254.

16. Bessarab A., Hyrina T., Antonenko I., Zoska Ya. Social and Communication Project Initiatives for People with Disabilities in Ukraine. *Соціальні комунікації: теорія і практика = SOCIAL COMMUNICATIONS: THEORY AND PRACTICE*. 2020. Т. 10 (січень – червень). P. 79–92.

17. Building an Inclusive Media: Overcoming Barriers and Fostering Change. theawjp.org. 2025. URL: <https://theawjp.org/building-an-inclusive-media-overcoming-barriers-and-fostering-change/> (date of request: 30.03.2025).

18. Diversity and Inclusion in Media: Why It Matters and How to Achieve It. dotgap.com. 2025. URL: <https://www.dotgap.com/blog/diversity-and-inclusion-in-media-why-it-matters-and-how-to-achieve-it> (date of request: 30.03.2025).

19. Dotgap. URL: dotgap.com (date of request: 30.03.2025).

20. How to plan and deliver more inclusive media. thinkwithgoogle.com, 2020. URL: <https://www.thinkwithgoogle.com/future-of-marketing/management-and-culture/diversity-and-inclusion/culturally-relevant-inclusive-media> (date of request: 30.03.2025).

21. Kaur J., Arora B. Inclusive education – an integrated approach, *International Journal of Research in Humanities, Arts and Literature*. 2014. № 2 (1). P. 59–64.

22. Konza D. Inclusion of students with disabilities in new times: responding to the challenge. *University of Wollongong Australia*. 2008. URL: <http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1036&context=edupapers> (date of request: 30.03.2025).

23. Minority Rights Grop. URL: minorityrights.org (date of request: 30.03.2025).

24. Mitiku W., Alemu Y., Mengsitu S. Challenges and Opportunities to Implement Inclusive Education, *Asian Business Consortium. AJHAL*. 2014. № 1 (2). C. 118–136.

25. National Center on Disability and Journalism. URL: <https://ncdj.org/about/> (date of request: 30.03.2025).

26. Nirje B. The Normalization Principle and its Human Management Implications. Classic Article from 1969, *The International Social Role Valorization Journal*. 1994. № 1 (2). C. 19–23. URL: https://www.canonsocialwerk.eu/2008_inclusie/The%20Normalization%20Principle%20and%20Its%20Human%20Management%20Implications.pdf (date of request: 30.03.2025).

27. Peters S. Inclusive education: an efa strategy for all children. *World bank*. 2014. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.506.4948&rep=rep1&type=pdf> (date of request: 30.03.2025).

28. Rimmerman A. Social Inclusion of People with Disabilities. National and International Perspectives. New York : Cambridge University Press, 2014.

29. Santilli S., Sbalchiero S., Ginevra M. C., Andolfatto M., Reale R., Giulietti G., Ferri E., Nota L. Promoting Inclusive Contexts and Journalism: Testing the Effectiveness of a Training Program. *Journalism and Media*. 2024. № 5(3). P. 1364–1377. URL: <https://doi.org/10.3390/journalmedia5030086> (date of request: 30.03.2025).

30. Tips for producing more accessible and inclusive media. *ijnet.org*. 2021. URL: <https://ijnet.org/en/story/tips-producing-more-accessible-and-inclusive-media> (date of request: 30.03.2025).

31. Will AI help create more inclusive media content? *womeninnews.org*, 2024. URL: <https://womeninnews.org/2024/12/will-ai-help-create-more-inclusive-media-content/> (date of request: 30.03.2025).

32. Women in News. URL: womeninnews.org (date of request: 30.03.2025).

Information about the author:

Bessarab Anastasiia Oleksandrivna,

Doctor of Science in Social Communications, Professor,
Professor at the Psychology and Social Work Department
Municipal Institution of Higher Education «Khortytsia National
Educational Rehabilitation Academy»
Science town str., 59 (Khortytsia), Zaporizhia, 69017, Ukraine